A. ÜSLÜ SAYILAR

Bir sayının kendisi ile tekrarlı çarpımı kısaca **üslü ifade** olarak adlandırılır. Üs, bir sayının sağ üst köşesine yazılır.

Bir doğal sayının kendisiyle tekrarlı çarpımı üslü ifade olarak **a^n** biçiminde yazılır. Burada a'ya taban, n'ye üs denir.

ÖRNEK: 5×5 = 25 işlemindeki 5 sayısı 2 kez yan yana yazılarak çarpılmıştır.

Bu durum şu şekilde de ifade edilebilir: $5×5 = 5^2$

► Buradaki **5^2 "beş üssü iki"** veya "**beşin karesi**" şeklinde okunabilir.

ÖRNEK: 5x5x5 ifadesi üslü biçimde 5^3 olarak yazılır.

5^3 = 5x5x5 = 25×5 = 125 (Önce ilk iki 5'i çarparız, çıkan sonucu yine 5 ile çarparız)

► Buradaki **5^3 "beş üssü üç"** veya "**beşin küpü**" şeklinde okunabilir.

Üslü sayıların değeri hesaplanırken tabanda yazan sayı kuvveti kadar yan yana yazılarak çarpılır.

Aşağıda 2 sayısının 5.kuvvetinin hesaplanışı gösterilmiştir.

5 → üs(kuvvet)

$2^5 = 2.2.2.2.2 = 32$ → Değer

Taban

ÖRNEK: Aşağıdaki üslü sayıların değerini hesaplayınız.
4^3, 8^2, 12^3, 3^5, 2^7, 5^4
ÇÖZÜM:
4^3 = 4.4.4 = 64
8^2 = 8.8 = 64
12^3 = 12.12.12 = 1728
3^5 = 3.3.3.3.3 = 243
2^7 = 2.2.2.2.2.2.2 = 128
5^4 = 5.5.5.5 = 625

ÖRNEK: 1 doğal sayısının **1., 2., 3., 4. ve 5.** kuvvetini hesaplayınız.
ÇÖZÜM:
1^1=1
1^2 = 1.1 = 1

NOT: Örnekten de anlaşılacağı gibi kaç tane 1'i çarparsak çarpalım sonuç yine 1 olacağından; **1 sayısının bütün kuvvetleri yine 1'e eşittir.**

ÖRNEK: 3^1, 7^1, 18^1, 123^1, 0^1, 55^1 üslü sayıların değerini hesaplayınız.
ÇÖZÜM:
3^1=3
7^1=7
18^1=18
123^1=123
NOT: Yukarıdaki örnekten yola çıkarsak; **Bütün sayıların 1. kuvveti sayının kendisine eşittir** diyebiliriz.

ÖRNEK: 10 sayısının **1., 2., 3., 4. ve 5.** kuvvetini hesaplayınız.
ÇÖZÜM:
10^1 = 10 (Kuvvet 1, sonuçta 1 tane sıfır var.)
10^2 = 10.10 = 100 (Kuvvet 2, sonuçta 2 tane sıfır var.)
10^3 = 10.10.10 = 1000 (Kuvvet 3 sonuçta 3 tane sıfır var.)
10^4 = 10.10.10.10 = 10000 (Kuvvet 4, sonuçta 4 tane sıfır var.)
10^5 = 10.10.10.10.10 = 100000 (Kuvvet 5, sonuçta 5 tane sıfır var.)

NOT: Yukarıdaki örnekten de anlaşılacağı gibi; **10 sayısının herhangi bir kuvveti hesaplandığında, değerinde 1'in yanında kuvveti kadar sıfır bulunur.**

B. İŞLEM ÖNCELİĞİ

İşlem önceliği veya işlem sırası birden fazla işlem olduğu durumlarda takip etmemiz gereken sıradır.

Bu sıralamayı bilmek ve bu sıralamaya uymak çok önemlidir çünkü işlemler bu sıralamaya göre yapılmazsa büyük ihtimalle sonuç yanlış olacaktır. Birden fazla işlem olduğu durumlarda işlemler şu sıraya göre yapılır:

- **İŞLEM SIRASI**
- → Üs alma işlemleri
- → Parantez içindeki işlemler
- → Çarpma veya Bölme İşlemi
- → Toplama veya Çıkarma İşlemi
- Eğer aynı önceliğe sahip işlemler varsa (Örneğin bir işlemde hem çarpma hem de bölme varsa) işlemler soldan sağa doğru yapılır.

ÖRNEK: 3 x (2 + 3) işleminin sonucunu bulalım.

Önce parantez içerisindeki işlem yapılır.

3 x (5) = 15 cevabı bulunur.

ÖRNEK: 3 + (2 x 3 + 2) işleminin sonucunu bulalım.

Önce parantez içerisindeki işlem yapılır.

Ancak parantez içinde hem toplama hem çarpma işlemi var.

Bu yüzden önce çarpmayı yaparız.

3 + (**2 x 3** + 2)

3 + (**6 + 2**)

3 + 8 = 11 cevabı bulunur.

ÖRNEK: 3 + (2 x 3 : 2) işleminin sonucunu bulalım.

Önce parantez içerisindeki işlem yapılır.

Ancak parantez içinde hem çarpma hem bölme işlemi var.

Bu yüzden önce soldakini yani çarpmayı yaparız.

3 + (**2 x 3** : 2)

3 + (**6 : 2**)

3 + 3 = 6 cevabı bulunur.

ÖRNEK: 2 x 2^3 + 1 işleminin sonucunu bulalım.

Önce üs alma işlemi yapılır.

2 x 8 + 1

Daha sonra çarpma ve toplama işleminden çarpma öncelikli yapılır.

16 + 1 = 17 cevabı bulunur.

ÖRNEK: 120 ÷ 2^2 + 3 . (12 – 7) işleminin sonucunu bulalım.

= 120 ÷ 4 + 3 . (12 – 7)

= 120 ÷ 4 + 3 . (5)

= 30 + 15 = 45

C. ORTAK ÇARPAN PARANTEZİ VE DAĞILMA ÖZELLİĞİ

Ortak Çarpan Parantezine Alma

3.5 + 3.8 işleminde çarpma işlemlerinin her ikisinde de 3 sayısı çarpım durumundadır, yani ortak çarpandır. Dolayısıyla bu işlemi ortak çarpan parantezine alarak şu şekilde de yazabiliriz:
3.5 + 3.8 = 3.(5+8)
3.5 + 3.8 işlemi ile **3.(5+8)** işleminin sonuçları aynıdır.

ÖRNEK: 7.5-7.2 işlemini ortak çarpan parantezi yöntemi ile yeniden yazınız.
ÇÖZÜM: Her iki çarpmada da 7 çarpım durumundadır. yani ortak çarpandır. Öyle ise;
7.5-7.2 = 7.(5-2) şeklinde ortak çarpan parantezine alınarak yazabiliriz.

ÖRNEK: 14.12-6.12 işlemini ortak çarpan parantezi yöntemi ile yeniden yazınız.
ÇÖZÜM: Yukarıdaki çarpma işlemlerinde 12 sayısı ortak çarpandır. Dolayısıyla şu şekilde ortak çarpan

parantezine alınır:
14.12-6.12 = 12.(14-6)

ÖRNEK: 5.20+4.5 işlemini ortak çarpan parantezi yöntemi ile yeniden yazınız.
ÇÖZÜM: 5 sayısı ortak çarpan olduğundan **5.20+4.5** işlemini **5.(20+4)** şeklinde de yazabiliriz.

Dağılma Özelliği

7.(10+3) işleminin sonucu **7.10+7.3** işlemi yapılarak da bulunabilir. Buna çarpma işleminin toplama işlemi üzerine dağılma özelliği denir. Yani;
7.(10+3) =7.10+7.3

9.(80-65) işleminin sonucu **9.80-9.65** işlemi yapılarak da bulunabilir. Buna çarpma işleminin çıkarma işlemi üzerine dağılma özelliği denir. Yani;
9.(80-65) =9.80-9.65

ÇARPANLAR VE KATLAR

Çarpanlar

» Bir doğal sayıyı **kalansız (tam) bölebilen** sayıya o doğal sayının **çarpanı** denir. **Çarpan** aynı zamanda o sayıyı **tam bölen** sayı demektir.

NOT: Bir doğal sayının bir başka doğal sayıya **tam bölünmesi demek**, bölme işleminde **kalan hanesinde 0 (sıfır) sayısının bulunması** demektir.

ÖRNEK: 54 sayısının çarpanlarını (tam bölenlerini) bulunuz.
ÇÖZÜM: 54 sayısının çarpanları; çarpımları **54** olan doğal sayılar demektir.
1×54=54
2×27=54
3×18=54
6×9=54
» Yukarıda çarptığımızda 54 sonucunu bulduğumuz bütün doğal sayı çiftlerini yazdık. Dolayısıyla 54 sayısının çarpanları 1, 2, 3, 6, 9, 18, 27, 54 tür.

ÖRNEK: 40 sayısının çarpanlarını bulunuz.
ÇÖZÜM: 40 sayısının çarpanları; çarpımları 40 olan doğal sayılar demektir.
1×40=40
2×20=40
4×10=40
5×8=40
» Yukarıda çarptığımızda 40 sonucunu bulduğumuz bütün doğal sayı çiftlerini yazdık. Dolayısıyla **40 sayısının çarpanları; 1, 2, 4, 5, 8, 10, 20, 40** tır.

NOT: Bir doğal sayının çarpanları kendisine eşit ve kendisinden küçüktür, doğal sayının kendisinden daha büyük çarpanı olamaz.

Katlar

» Bir doğal sayının **kalansız böldüğü** sayıların tümüne o doğal sayının **katları** denir.

ÖRNEK: 3 sayısının katlarını yazınız.
ÇÖZÜM: 3 sayısının katları 3'er ritmik sayarken söylediğimiz sayılardır.
Öyleyse **3'ün katları ; 3, 6, 9, 12, 15, 18, 21, 24, 27, 30, 33, 36, 39, 42, 45, ... şeklinde sonsuza kadar devam eder.**

ÖRNEK: 12 sayısının katlarını yazınız.
ÇÖZÜM: 12 sayısının katları 12'şer ritmik sayarken söylediğimiz sayılardır.
Öyleyse **12'nin katları; 12, 24, 36, 48, 60, 72, 84, 96, 108, 120, 132, 144, 156, 168, 180, 192, 204, ... şeklinde sonsuza kadar devam eder.**

NOT: Bir doğal sayının katları kendisine eşit ve kendisinden büyüktür. Doğal sayının kendisinden daha küçük katı olamaz.